

Bijhouden het jaar rond

September: de zomer voorbij

September: voor de bijen is de zomer nu echt voorbij. De volken zijn voorzien van gemiddeld 15 kg wintervoer. Grote volken wat meer, kleine volken wat minder. Bijenvolken die grote broednesten aanleggen zoals bijvoorbeeld Buckfastbijen hebben zeker meer voer nodig. De bijen in rust, nu ook de imker in rust? Niets is minder waar: het materiaal moet worden schoongemaakt, honing voor de verkoop of een keuring klaargemaakt en last but not least: de winterperiode is de tijd om literatuur te lezen of eens een lezing van de bijenvereniging bij te wonen. Deze tijd vliegt voorbij en voor je het weet bloeit de krokus weer en ligt het materiaal nog steeds op een stapel in de schuur of garage. Maar de winterperiode begint met een leerzame terugblik op het afgelopen seizoen.

Een kastkaart ligt meestal op de dekplank en hoort bij een bijenvolk en haar koningin, het invullen ervan is een vanzelfsprekende en belangrijke activiteit. De kastkaart is een stuk papier, al dan niet voorbedrukt, waarop de imker in de loop van het seizoen de volksontwikkeling en de verrichte handelingen noteert. Aan de hand van de informatie op de kastkaarten zijn de verschillen tussen volken in bijvoorbeeld ontwikkelingssnelheid, steeklust en haaldrift gemakkelijk te achterhalen. Zo kom je er ook achter of de ingreep tot het gewenste resultaat heeft geleid en wat je volgend jaar eventueel beter kan doen. Het lezen van de kastkaart houdt in dat je zo aan het einde van het bijenseizoen de ontwikkeling van elk bijenvolk nog eens vanachter de keukentafel naloopt.

Het minimale dat op de kastkaart zal zijn ingevuld is informatie over de handelingen van de imker, de koningin, de hoeveel-

heid voer, eventuele narrigheid en steeklust. Bovendien zullen de meeste imkers aantekeningen maken over de grootte van het volk op de betreffende datum. Verder treffen we op de kastkaart per bezoek opmerkingen aan over wat er is gedaan: kunststraat of leeg bouwraam gegeven, honing afgehaald of een veger gemaakt, het aantal varroamijten dat op de schuiflade lag etc. Imkers die de volken dicht bij huis hebben staan, schrijven misschien ook andere waarnemingen op zoals het gedrag op de vliegplank en de haalactiviteit.

Voor de beginnende imker is de kastkaart ook een waardevol hulpmiddel bij het zoeken naar het waarom van het afwijkende gedrag van het bijenvolk. Het is zeker zinvol om vragen naar aanleiding van het lezen van de kastkaart eens te bespreken met een ervaren imker.

Zwermverhinderend: op tijd, te vroeg of te laat

Een belangrijk moment is de datum waarop begonnen is met eventuele zwermverhinderend: het maken van de kunstzwerm of vlieger. De kastkaart zal vervolgens informatie geven over het tijdstip dat de jonge koninginnen uitliepen. Als de koninginnen op het verwachte moment uitliepen heb je misschien de nieuwe koningin horen tuten en waren er ook nog kwakers te horen.

De kastkaart kan natuurlijk ook vermelden dat alles wat mis kon gaan tijdens de zwermverhinderend ook mis ging, de redenen hiervoor moeten toch meestal bij de imker gezocht worden. Een te vroeg gemaakte veger betekent een grote aanslag voor het volk, omdat er nog geen zwermstemming was. Ook zijn er dan vaak nog te weinig darren voor een goede bevruchting van de jonge koninginnen. Maar als er bij het maken van de veger al belegde doppen weggebroken moesten worden, was het zeker te laat, misschien had het volk zelfs al gezwermd en waren er in het volk te weinig eitjes meer aanwezig om nieuwe doppen op te trekken. In beide gevallen verwacht ik op de kastkaart opmerkingen over een niet goed verlopen zwermverhinderend. In het ergste geval was er geen bevruchte jonge koningin en heb je de oude koningin er weer op moeten zetten. Een leerzaam moment dus. Over wat er precies mis gegaan kan zijn, een andere keer.

Varroabestrijding

Andere belangrijke informatie op de kastkaart is de varroamijtenbestrijding: iedere imker behoort een planning voor de uitvoering van de bestrijding te hebben. Bij het teruglezen van de kaart kan nagegaan worden of de plannen ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd. Als dan in september de nog vallende mijten worden geteld zal blijken of het bestrijdingsplan aan de verwachtingen heeft beantwoord. Belangrijke vragen daarbij zijn: was deze effectief, heb ik de bestrijding op de juiste manier en het juiste moment uitgevoerd? Maar ook: was de bestrijding echt nodig? Voor meer informatie over het tellen van de mijten

foto Astrid Schoots

Kastkaarten: degelijke verslaglegging en snelle vodorjes

Bruine heide nabij Hoenderloo als gevolg van vraat door het heidehaantje

Toch is er ook mooie heide te vinden

op de bodemlade zie de website bijenziekten van Wageningen Universiteit (www.bijenziekten.wur.nl/NL/varroa/diagnose/tellen)

Erfelijke verschillen

Met het lezen van de kastkaarten krijg je als imker ook een overzicht van de (deels erfelijke) verschillen tussen de volken: wat is het rustigste volk en welk volk ontwikkelde zich het beste. Misschien heb je ook iets opgeschreven of de bijen zieke of dode poppen opruimen, of in andere woorden: of de bijen hygiënisch gedrag vertonen. Deze informatie is essentieel als je op de eigen stal een selectie van goede koninginnen uit wil voeren.

Winterklaar maken van het materiaal

Na een seizoen vol met werkzaamheden aan de bijenvolken, blijft er een slagveld van gebruikt materiaal over dat schoongemaakt en opgeruimd moet worden, zeker als je het niet een beetje hebt bijgehouden. In deze tijd van bijensterfte en mogelijk daarbij betrokken ziekteverwekkers is hygiëne in en om de stal van essentieel belang. We maken onderscheid in ramen met raat, gereedschap en kasten. We bewaren alleen raten van het afgelopen seizoen, donkere veel bebroede raat snijden we uit. Dit is een belangrijk verschil met vroeger. Oude ramen opruimen, ook als ze maar één seizoen oud zijn. Bijen bouwen met liefde en plezier nieuwe. Ze bouwen als ze raat nodig hebben en als ze niet bouwen zijn het onnodige raten die door de bijen niet verzorgd worden.

Alle overtollige raten uitsnijden en omsmelten of inleveren bij het Bijenhuis in Wageningen, want de zonnewassmelter werkt niet meer in deze tijd van het jaar. Het is misschien ook een goed idee om met de vereniging samen een stoomwassmelter aan te schaffen.

De lege nog bruikbare raampjes worden net als het gereedschap en de houten kasten schoongekrabd en ontsmet. De houten raampjes en kasten ontsmetten met heet sodawater. Het ontsmetten van het gereedschap kan met heet kokend water of met 70% alcohol (=ethanol). De kasten kunnen in de loop van de winter worden gerepareerd en aan de buitenkant geschilderd.

Honingverzorging

De voorjaarshoning is waarschijnlijk al opgegeten of van eigenaar verwisseld. Maar alle honing die in de loop van het sei-

zoen is geslingerd moet nu toch echt verder verwerkt worden. Het is raadzaam om alle potjes gekristalliseerde honing eens na te lopen en de potjes die onregelmatig zijn gekristalliseerd of zelfs zijn gaan gisten apart te zetten. Gistende honing betekent dat het watergehalte in de honing te hoog is (meer dan 19%). Zet de mooie potjes op een koele droge plek. Bij algehele goede verzorging kunnen ze bij een honingkeuring een waardering van 100 punten krijgen.

Voorjaarshoning die nog niet in de potjes is gedaan zal zeker gekristalliseerd zijn en moet weer vloeibaar gemaakt worden voordat ze in potjes kan worden gedaan. Vloeibaar maken van een emmer voorjaarshoning kan het beste gebeuren in een kast die gedurende een aantal dagen op 35-40°C wordt gehouden.

Als de zomerhoning niet helemaal helder meer is, is dat een teken van beginnende kristalvorming. Goed roeren voordat deze honing in de schone potjes wordt gedaan zal nog een bruikbare crèmehoning opleveren. Meer informatie over honing is te lezen in het themanummer Honing (augustus 2008) van de Vlaamse Imkersbond.

Heidedracht 2009

In deze bijdrage wil ik eigenlijk geen aandacht besteden aan de heidedracht omdat ik vermoed dat er dit jaar niet veel beginnende imkers naar de heide zijn gegaan. De heide is, met name op de hoge Veluwe, roestbruin omdat het voorjaar vroeg warm en vochtig was, zodat de larve van het heidehaantje (*Lochmaea suturalis*) zich goed kon ontwikkelen. Het volwassen heidehaantje is een klein (5-7 mm) bruin kevertje dat overwintert in de grond vlak bij de heidestruiken. In het voorjaar met een top in de vroege zomer worden de eitjes afgezet. Van eind mei tot september kunnen we de larven vinden, die zich tegoed doen aan de verse toppen van de heidestruiken. Het heidehaantje vinden we met name in velden met oudere heidestruiken op een dikke vochtige strooisellaag omdat vooral de eitjes erg gevoelig zijn voor uitdrogen. Een plaag van deze kever met een bruine heide tot gevolg ontwikkelt zich eens in de 4 à 6 jaar.